

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Homiliarium Pauli Diaconi - Cod. Aug. perg. 29

Paulus <Diaconus>

[S.l.], [3. Drittel des 9. Jh.]

In vigilia natalis Domini ad nonam: Evangelienlesung nach Matheus;
Origenis: Homilie zu der Evangelienlesung

[urn:nbn:de:bsz:31-20440](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-20440)

Deformi horrore sordebat . Et
 quanto plus simul discumbentiu
 beatorum candeat scitas . Tan
 to magis peccatorum illius appa
 rebat improbitas . Qui potue
 rat minus displicuisse forsitan si
 in consortium iustorum minime
 sededisset . Propter ergo sub
 latus manibus & pedibus intene
 bras exteriores & pellitur . Non
 solum quod peccator erat . sed cum
 peccator esset . scitatis sibi meritum
 uindicabat . Igitur fr̄s suscep
 turi natalem dñi . ab omni nos
 delictorum fece purgemus . re
 pleamus thesauros eius diuersoru
 munerum donis : ut in dies c̄i sit
 unde peregrini accipiant . refici
 antur uiduae . pauperes uestian
 tur . Nam quale erit . si una
 eademque domo inter seruulos ani
 us dñi . alter exaltet in olisericis .
 alter consummet in pannis .
 Alius aestuet cibo . Alius famem fri
 gusque sustineat . Ille eructuet
 hesternam indigestionis crapulam .
 hic hesternam ieiunii in ediam non
 resoluat . Aut quierit nr̄e ora
 tionis effectus . petamus ut libe
 remur ab inimico . qui non sumus
 liberales in fratres . Simus imi
 tatores dñi . Si enim ille paupe
 res in caelesti gratia uoluit nobis
 esse confortes . cur nobis non sint

in substantia terrena confortes .
 Nec & tranei sint alimonus . qui fra
 tres sunt sacramentis . Nisi qd
 rectius apud dñm per ipsos agimus
 causam nostram . ut nr̄is alimus
 sumptibus . qui illi gratias agant .
 Quicquid autem pauper dñm bene
 dicit . illi proficit . quo faciente dñm
 benedicit . Et sicut scriptum est
 de illo : Vac illi homini per que
 nomen dñi blasphematur . Itaq̄
 de isto scribitur . pax huic homini
 per quem nomen benedicatur saluato
 ris . Quale autem est meritum
 largientis . ut solus quis operetur
 in domo . Et per multos ecclesias
 dñm deprecatur . Et quod ille
 fortassis petere de diuinitate non
 audeat . plurimorum interpellan
 tum orationibus . Etiam quod non
 sperabat accipiat . Quod ad adiu
 toriam nostram commemorans
 nos beatus apostolus ait .
 Ut multos gratiarum actio refera
 tur pro nobis . Et iterum . Ut
 fiat oblatio uestra sc̄i ficata in spu
 sco amen .

IN VIGILIA
NATALIS DÑI . AD
NONAM :

INC S̄CI IUA S̄CI MATHIY .
 In illo tempore . **C**um esset despon
 sata mater ihu maria ioseph . Antequam

conuenirent. inuenta est in utero ha
bens despu sco. Et reliqua ;

xv.

**OMELIA ORIGENIS
DE IAN LIET.**

CVM ESSE
DESponsata
mater eius maria ioseph.

Quae fuit necessitas
ut desponsata esset maria ioseph.

Nisi propterea. quatenus hoc sacra
mentum diabolo cecceretur. Et
ille malignus. fraudis commenta
aduersus desponsatam uirginem
nulla penitus inuenisset.

Vel ideo fuerat desponsata ioseph.
ut nato infanti. uel ipsi mariae.
curam uideretur gerere ioseph.
siue in aegyptum. uel inde
denuo ueniens. Ideo desponsata
fuit ioseph. Non tamen in concu
piscencia iuncta. Mater inquit
eius. Mater in maculata.
mater incorrupta. mater in
taeta. Mater eius; cuius eius.
mater di unigeniti. dni et regis
omnium. plasmatoris & creatoris
cunctorum. Illius qui in excel
sis sine matre. Et in terra est sine
patre. Ipsius qui in caelis se
cundum deitatem in sinu est patris.
Et in terris secundum corporis
susceptionem. in sinu est matris.

O magnae admirationis gratia.

O inenarrabilis suauitas. O ineffa
bile magnumque sacramentum.

Ipsa eadem uirgo. ipsa & mater dni.
ipsa genetrix. ipsa eius ancilla.
plasmatio eius ipsa quae genuit.

Quis unquam ista audiuit? Quis
uidit talia? Quis hoc excogitare
potuit. ut mater uirgo esset.
intacta generaret. Quae & uirgo
permansit et genuit.

Sicut enim quondam rubus comburi ui
debatur. Et ignis cum non tange
bat. Et sicut tres pueri in camino
indusi habebantur. Et tamen
eos non ledebat incendium.

nec odor fumi erat in eis. Vel quem
admodum danibel in lacum
leonum incluso. claustris non aper
tis. adlatum est ei prandium ab
abacae.

Ita et haec sca uirgo ge
nuit dnm. sed intacta permansit.

Mater effecta est. sed uirginitatem
non amisit. Cenuit infantem.
et ut dictum est. uirgo permansit.

Virgo ergo genuit. Et uirgo perman
sit; Mater filii facta est. & casti
tatis sigillum non perdidit.

Quare. quia non homo iste tantum
qui uidebatur. sed unigenitus
erat ds. qui in carne aduenerat.

Nec subito carnaliter genitus est.
sed perfecta deitas in corpore
uenit.

Integer ergo iste. et in
diuisus ds. in humano aduenit.

uel genitus est corpore. qui quod
& dñs figuram serui suscepit. Non
enim pars unigeniti uenit in corpore.
Nec se ipse diuisit. ut dimidius apud
patrem. & dimidius esse in uirgine.
sed totus apud patrem. Et totus in uir
gine. Totus in sinu patris. totus in
humano corpore. Non relinquens
superiora. uenit quaerere terrena.
Quae in caelis sunt conseruans. et quae
in terra sunt saluans. Ubique om
nipotens. in seis suis indiuisus. hic se
unigenitus dñs. Si enim hoc uer
bum humanum & corporale. in mis
sum in auribus plurimorum non di
uiditur per singulos. ut pars in alio
et pars sit iterum in alio. sed in om
nibus integrum et plenum habe
tur. ut in unoquoque totum sit.
Quanto magis uerbum di. unigenitus
ubique totus est. Et in caelo et in
terra. Et apud patrem et in uirgine.
Et non diuiditur ut dictum est neq;
seinditur. neque in partes efficitur.
sed totus totum tenet. totum implet.
totum inlustrat et possidet.
Huius itaque unigeniti di. dicitur
haec mater uirgo maria. digna dig
ni. immaculata sc̄i. una unius. uni
ca unici. Nec enim aliter unige
nitus super terram uenit. aut alia
uirgo unigenitum genuit.
In his omnibus quae dicta sunt. despon
sata legitur. mater eius maria.

Et ait. Inuenta est in utero ha
bens. Cui inuenta. aut a quo in
uenta est. primo ab angelis custo
dienibus eam. protegentibus eam.
conseruantibus eam. uel eius bea
tissimam animam. ad honorem illius
qui ab ipsa generandus erat.
Dehinc inuenta. non incongrue pu
tatur ab ipso beato ioseph. sc̄o et
iusto. qui paene licentia maritali.
licet eam non contingeret. futurae
tamen ut putabat uxoris omnia
nouerat. Ioseph autem uir eius
inquit. cum esset homo iustus.
et nollet eam traducere. Virum
appellauit. contra iudeorum pra
uitatem. ut aduersum uirginem
non facerent. propter ea et des
ponsata fuit ipsi ioseph. ut supra
dictum est. Si enim non fuisset
desponsata ioseph. omnium bo
norum incredibiles. et inimici
iudaei. lapidibus eam occiderent.
Ideo uirum eius. hic cum euangelis
ta appellauit. Ioseph uir eius
cum esset homo iustus. Iustus au
in uerbo. iustus in facto. iustus in
legis consummatione. iustus in
initio gratiae. Iustus itaque cu
fuisset et nollet eam traducere.
uoluit occulte dimittere.
Noluit eam traducere. noluit eam
accipere. noluit eam male dif
famare. sed uoluit eam occulte dimit

tere . . . occulte eam a se dimittere
uolebat . sicut mansuetus . sicut
pius . sicut misericors . . . Talis er
go cum esset ioseph . cogitabat occul
te eam dimittere . Hae illo inquit
cogitante . . . Quaerendum est nobis
nunc quid cogitauerit . . . Ut occul
te eam dimitteret . . . Hae cogita
bat ut eam dimitteret . . . Si suspi
tionem in ea habebat . quomodo
iustus erat . . . si ergo non est suspi
catus . ut tale aliquid cogitauit .
Cur eam dimittere uolebat . . . Ut
inmaculatam & seam uellet dimit
tere . In iustum enim et hoc erat .
Sed enim simplicem sensum audi
huius orationis . . . Ioseph iustus
erat . . . Et ille uirgo inmaculata
erat . . . Sed ideo eam dimittere uo
lebat . quomodo uir autem misterii &
sacramentum quoddam magnificum
in eadem cognoscebat . cui adproxi
mare sese indignum aestimabat . . .
Ergo humilians se ante tantum & tam
ineffabilem rem . quaerebat se
longe facere . sicut et beatus petrus
dno se humilians aiebat . . . Re
cede a me dno . quia homo peccator
sum . . . Vel sicut ille centurio ad
eundem dnm mittens dicebat . . .
Non sum dignus ut sub tectum meum
intres . quia nec me ipsam dig
nam aestimaui ad te uenire . . .
Vel sicut scilicet elisabeth . ad ipsam

locuta est mariam dicens . . . Et
unde hoc mihi . ut ueniat mater
dni mei ad me . . . Sic et ioseph ius
te humilians sese in omnibus caue
bat . Et timebat sibi & istius
tante scitatis conuentionem adhi
bere . . . Idcirco uolebat eam occul
te dimittere . . . Dimitto eam di
cens . Et a me longe faciam eam
& a cognitione mea . . . Maior
est enim eius dignitas . super ex
cellit eius sanctitas . . . Nec me con
gruit indignitati . . . Ideo uole
bat occulte dimittere eam . . .
Hoc eo cogitante . angelus dni per
uisam apparuit illi dicens . . .
Quid dubitas ioseph . quare impru
denter cogitas . quare in ratio
nabiliter meditaris . . . **D** est
qui generatur . uirgo quae gene
rat . . . Huius generationis . minus
ter es . et non largitor . seruus .
et non dominus . mancipium .
et non plasmator . . . **P**ropterea
ministra . serui . custodi . fer
curam . Intende & huic qui nas
citur . et huic quae generat . . .
Et enim si tibi uxor nominatur .
si in desponsatione tibi esse dicitur
non tibi tamen uxor est . sed di
uinita electa mater est .
Propterea ioseph fili dauid . qui
has promissiones accepit . cui
ista de filio data sunt testamenta .

41
Ioseph fili dauid. non tantum
secundum carnem. sed secundum
spm. Ioseph fili dauid. Sicut
filius dauid. iuste et heres eius. tam
quam filius patris. ideo inheredita
tem accipe ea. quae illi promis
sunt testamenta fidelia.

Ioseph fili dauid. Ne timueris ac
cipere mariam coniugem tuam.
ne timueris. ne trepidaueris. ne
conturberis. sed securus & intrepidus
accipe eam secundum legis praecep
tum uxorem tibi nominatam. Et
secundum nuptiarum consuetudine
& coniunctionem. longe alienam.

Accipe ergo eam. sicut commendatum
caelestis thesaurum. ut detatis diui
tias. sicut plenissimam scitatem.
sicut perfectam iustitiam. Acci
pe eam sicut unigeniti mansionem.
sicut honorabile templum. sicut
domum dei. sicut creatoris omnium
propriam. sicut regis sponsi cae
lestis domum immaculatam.

Ita ergo Ioseph fili dauid. Ne timu
eris accipere eam tibi commenda
tam. tuae religiositati creditam.
serua. serua curam. adtende fugiens
ab herode. duc in aegyptum.

Iterum remeans post herodis mor
tem. deduc in terram israhel.

Ne timueris accipere mariam con
iugem tuam. Coniugem audiens.
non expauescas. non conturberis.

Nec tu nec quisque sequentium.
usque in consummationem seculi.
Coniugem eam dico. propter ea ut
diabolo uirginitatem eius occultem.
Ut iudeorum prauitatem excludam.
excludam atque deiciam. Ut
legis instituta non destruiam. Et
in consequentibus demonstrabo.
quod ista nec tua coniux secunda
consuetudinem coniugii habeatur.
Nec iste qui generatur. tuus filius
esse credatur. Quod enim ex ea
nascetur. despusco est. Quia
scilicet. cooperator huius natiui
tatis. sps scs est. Nam unige
nitus filius. qui ante secula ineffa
biliter ex solo patre natus est.
iam saeculi propinquante fine. ex
uoluntate patris. in humano corpore
scs cooperante spu. inter homines
uenit. Iste est de quo scriptura
praenuntiavit dicens. Puer na
tus est nobis. et filius datus est nobis.
Patris etenim unigenitus filius.
ex uirgine generatus est. ut illam
uirginem priorem. quam. quae
ceciderat. iterum renouaret atq.
erigeret. Et qui per prauam
uoluntatem filii effecti fuerant dia
boli. per adoptionem gratiae filios
efficeret di. Pari et inquit
filium. et uocabis nomen eius Ihm.
Virgo generat. Et tu hunc genitum
uocabis Ihm. quod dicitur praetatur.

finit

saluator ipse enim saluum faciet
populum suum a peccatis eorum .
Vocabis autem nomen eius . hoc quod
ante fuit . quod ante secula nomi-
natum est . Non tui ponet no-
men . Nec & te ei uocabulum con-
stituet . sed nomina & uoca exul-
tando ihm . id est saluatorem .
Saluatorem eum esse testare . Nec
& tempore coepisse saluare . sed iam
antiquissimum saluatorem . Ipse
enim saluum faciet populum suum
a peccatis eorum . Quo enim per
hoc uerbum preclara designantur .
Quod et dñs fuerit . et dñs prius . ante
incarnationem xps . Et quod popu-
lus eius ab ipso saluandus . iam tunc
adnuntiabatur . Et ideo dictum
est . ipse saluum faciet populum
suum a peccatis eorum . Ut uer dñs .
di enim est uirtutis . a peccato salua-
re . uel peccata dimittere . Iste
ergo filius di habens populum suum
ipsum uenit . ut dictum est liberare
a peccatis atq; saluare . siue exiu-
dacis siue & gentibus . De quo ip-
se iam per proph&am fuerat elocu-
tus dicens . Dñs dixit ad me fi-
lius meus est tu . ego hodie genui te .
Pe te ame & dabo tibi gentes . here-
ditatem tuam . et possessionem
tuam terminos terrae . Ipse
saluabit populum suum a peccatis
eorum . Sanguine uidelicet suo

cunctos redimens morte sua de
mortuis eos liberans potestate .
Ipse saluabit . hoc est saluator om-
nium hominum fidelium atque
credentium . Hoc autem totum fac-
tum est ; quid totum . hoc per uni-
geniti descensionem . hoc de ista
dñi incarnatione . hoc de angeli ad
uirginem destinatione . hoc de ip-
sius uirginis desponsatione uel casti-
tate . Hoc enim totum factum est
ad totius mundi salutem . hoc totum
factum est . ut unum completeretur
et unum consummaretur ; Quid
illud . quod uirgo genuit . quod uir-
go permansit . quod mater fuit . et in-
tacta uirgo perseuerauit . Ecce uir-
go in utero accipiet ; Audite quid
dicit omnes filiae euae ; Audite
omnes uos que hereditatem doloris
& tristitiae . post illam et ex illius
condemnatione sumpsistis ; Uosque
in tristitia generatis filios . uel magis
uos quae concupiscentiam corrupti-
bilem contenuistis . Audite et lac-
tamini . Audite & consolamini .
Audite quod uirgo in utero accipiet .
Non ex desiderio partum concipiens .
Neque serpentis persuasionem decepta
est . neque eius ad flatibus ueneno-
sis infecta . sed uirgo in uterum
accipiet . predicationem angeli
suscipiens . prophetarum testimo-
nia adsumens . Virgo in uterum

accipere. ut dñm dignanter incarna-
tum. ad mundi pariat salutem. . .
Ecce inquit. hoc ipsum quod dicit ecce.
admirantis est. tanta misterii magni-
tudinem. Ut omnes uelut ex somno
suscitatis. ad hoc dictum eugilent. . .
Ecce uirgo dicit in utero accipere. Et
pariet filium. ad conligandam illū
fortem armatum. ad conculcandum
serpentis unguis caput. ad conterendas
uires eius. ad praedam eius diripien-
dam. atque captiuitatem sui populi
conuertendam. . . pariet filium.
Ad deno reparandum adam. ad inobo-
edientiam euae per mariae oboedi-
entiam excludendam. ad erigendam
iacentium genus. quod per mulieris
temerariam crudelitatem fuerat an-
te delectum. . . Et uocabant nomi-
cus emmanuel. quod interpretati
nobiscum dñs. . . Vocant nomen eius
prius angeli psallentes in eius genera-
tione. atque gaudentes. sicut dñm
omnium & regem pacis ad homines
uenientem. . . Deinde apostoli uni-
geniti dñi dominationem atque
uirtutem omnibus gentibus predi-
cantes. . . Adhuc & scī martires
contra ignes & gladios usque ad mor-
tem resistentes. . . Deinde cuncti
credentes. hoc ipsum nomen. usque
in consummationem seculi memo-
rantes atque laudantes. . . Et uoca-
bunt nomen eius emmanuel. quod

92
est interpretatum nobiscum dñs.
Qui uocabunt. nisi isti quorum uo-
cabitur in terra nouum nomen.
Non sicut prius in figuris & in imagi-
nibus. sed facie ad faciem apparen-
tem. Nobiscum dñm. Abrahae
patri credentium. tribus horis tem-
poris. licet non per ipsam ineffabi-
lem deitatis suae substantiam. sed
potius per angelicam speciem ame-
ridie uisus est. . . Nobis triginta
tribus annis in terra apparuit. &
cum hominibus conuersari dignatus
est. . . Jacob & iam breui tempore
per angelum nihil hominis appa-
ruit conluctans eum. . . quique se
ab eo superari permisit. Ut hanc
mundi cordem merito benediceret.
atque israhel nominaret. . . Nobis
cum dñs. amplius magisque pro nobis
magnificum certamen adimplens.
& usque ad mortem accedens. ut mor-
te sua mortem occideret. Et bene-
dictionem. atque immortalitatem.
mundocorde populo condonaret.
Qui fiducialiter dicit nobiscum dñs.
Per euangelistarum & apostolorum
praedicationem. per scī sui corporis
& sanguinis sacramentum. per
gloriosae crucis signaculum. . .
Per ista ergo omnia nobiscum dñs.
Et ad nos. atque in nobis. sicut ipse
ait. . . Ecce ego uobiscum sum omnib.
dieb. usq. ad consummationem saeculi.

Qui cum dō patre & scō spū uiuit .
et regnat in saecula saeculorū am.

IN NATALĒ DŃI NOCTE .

LECT DE ISAIA PPHĒ .

Primo tempore ad leuia
ta est terra zabulon
et terra neptalim . Et
nouissimo ad grauata est uia ma
ris . trans iordancē galilae
gentium in populus qui ambulabat
in tenebris . uidit lucem mag
nam . 7 habitantibus in regione
umbrae mortis . lux orta est eis .
Multiplicasti gentem . non magni
ficasti laetitiam . Laetaban
tur coram te . sicut qui laetantur
in messe . sicut exultant uictores
capta praeda . quando dñi dant
spolia . 7 iugum enim oneris ei
& uirgā humeri eius . & sceptrum
exactoris eius . superasti sicut in die
madian . Quia omnis uiolenta
praedatio cum tumultu . & uesti
mentum mixtum sanguine . erit
in combustione & cibis ignis .
Paruulus enim natus est nobis .
filius datus est nobis . et factus
est principatus super humerum eius .
& uocabitur nomen eius . admira
bilis . consiliarius . Dñs fortis .
pater futuri saeculi . princeps pa
cis . multiplicabitur eius imperium .

& pacis non erit finis . Super so
lium dauid . et super regnum eius
ut confirmet illud & conroboret
in iudicio & iustitia . a modo & us
que in sempiternum . Zelas dñi
exercituum faciet hoc . Verbum
misit dñs in iacob . et cecidit in iust

ITEMA QUA LECT DE ISAIA PPHĒ .

Consolamini consolamini po
pulus meus . dicit dñs auster
Loquimini ad cor hierusale
& uocate eam . quo comple
ta est malitia eius . dimissa est in
quitas illius . Suscepit dema
na dñi duplicia . pro omnibus pec
catis suis . 7 Nox clamantis in
deserto . parate uiam dñi . rectas
facite insolitudine semitas dñi .
Omnis uallis exaltabitur . & omnis
mons & collis humiliabitur . Et
erunt praua in directa & aspera
in uias planas . Et reuelabitur glo
ria dñi . & tudebit omnis caro
pariter quod os dñi locutum est .
Vox dicentis . clama . Et dixi
quid clamabo . omnis caro fenum
et omnis gloria eius quasi flos agri .
Exsiccatum est fenum . & cecidit
flos . quia spūs dñi sufflauit in eo .
Vere fenum est populus . Ex
siccatum est fenum . et cecidit
flos . uerbum autem dñi stabit
in aeternum . Super montem
excelsam ascende tu qui euangeli